

Research Paper

Urban Regeneration in the Light of Social Innovation in Iranian Cities (Case Study: Neyshabur City)

Narges Razavi¹, Rostam Saberifar^{*2} , Mehdi Mosakazemi²

¹ Ph.D. Student, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Social Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran

² Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Social Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran

[10.22080/USFS.2023.25804.2371](https://doi.org/10.22080/USFS.2023.25804.2371)

Received:

July 31, 2023

Accepted:

November 25, 2023

Available online:

January 5, 2024

Keywords:

Urban regeneration, social innovation, quality of life, heterogeneous texture, Neyshabur.

Abstract

The growth of the urban population has generated unequal access to basic infrastructure and created heterogeneous spaces in the urban fabric. For this reason, now all factors are looking to rethink the use of land in the way of urban regeneration. Urban regeneration consists of a comprehensive and integrated vision, which aims to solve urban problems and seeks to generate lasting changes in terms of economic, physical, social, environmental, and governmental conditions of areas that are subject to transformations/alterations. But in this process, more attention is paid to physical aspects, and social and cultural issues are less considered. Solving this shortcoming seems only possible by benefiting from social innovation. In this sense, social innovation refers to using networks, social relations, collaboration, social cohesion, human needs satisfaction, quality of life improvements, empowerment, sustainability, and scalability. For this purpose, the current research was carried out descriptively and analytically to investigate the possibility of benefiting from social innovation in the regeneration of heterogeneous textures in the city of Neyshabur. The required data was collected from a sample of 30 specialists. These data were analyzed and evaluated using SWOT and ACCEPT techniques. The findings showed that in the heterogeneous contexts of Neyshabur, four strategies can be used in the field of social innovation. In the meantime, using the capacity of religious institutions and bodies to encourage people to participate in regeneration projects is given the highest priority. This finding indicates that city managers, companies, and organizations can use less costly but more effective approaches to regeneration that have not been paid much attention to.

1. Introduction

The projection that by 2050, the urban population will reach 66% of the world population opens space for debates

Copyright © 2024 The Authors. Published by University of Mazandaran. This work is published as an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4>). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

*Corresponding Author: Rostam Saberifar

Address: Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, Payam Noor University, Tehran, Iran

Tel: 09155280726

Email: r_saberifar@pnu.ac.ir

focusing on emerging issues in urban centers. The Post-2015 Development Agenda 1 highlights that the battle for sustainable development of cities will be won or lost, depending on the future actions of humanity. This perception supported discussions about the importance and destination of cities, as well as how to use their urban spaces sustainably. The growth of the urban population has generated unequal access to basic infrastructure and created heterogeneous spaces in the urban fabric. For this reason, now all factors are looking to rethink the use of land in the way of urban regeneration. But in this process, more attention is paid to physical aspects, and social and cultural issues are less considered. Solving this shortcoming seems only possible by benefiting from social innovation. In this sense, social innovation refers to the use of networks, social relations, cooperation, and social cohesion to satisfy human needs and improve life quality, empowerment, sustainability, and scalability. For this purpose, the current descriptive and analytical research was carried out to investigate the possibility of benefiting from social innovation in the regeneration of heterogeneous textures in Neyshabur.

2. Research Methodology

The present research is applied in terms of purpose and follows a descriptive-analytical approach in terms of the nature of the research, the investigated components, and the approach governing the research. The required data and information were collected through documentary and field methods (observation and questionnaire). Data was collected from 30 experts related to the subject. After collecting the information needed for the research, it was analyzed and evaluated using the SWOT technique.

Moreover, to identify the priority strategies of regeneration, the ACCEPT method and the opinions of specialists and subject matter experts were used.

3. Research Findings

To derive social innovation strategies for re-creating the heterogeneous textures of Neyshabur, the current situation of the heterogeneous textures was analyzed. Based on the SWOT model and using the opinions of experts in this field, the existing strengths, weaknesses, opportunities, and threats were identified and determined. Then, based on the results obtained from this stage, it was proposed to provide social innovation strategies to recreate the mentioned textures. Moreover, according to the knowledge of the current situation, a quantitative strategic planning matrix was presented, and the priority strategies of social innovation were determined. The results showed that the current situation of heterogeneous tissues of Neyshabur is in a conservative position. Based on the analysis, four strategies can be used more than the others and have a higher priority. Based on desirability scoring, the social innovation strategies for the urban regeneration of Neyshabur, in order of priority, are: using the capacity of religious institutions and bodies to encourage people to participate in regeneration projects; creating popular and non-governmental organizations and increasing social capital and solidarity within the context; and taking advantage of people's demand capacity and giving them a role in decision-making for the reconstruction of the place of residence and training of managers to give role to people and use their capacity in order to activate tourism, cultural, artistic, and literary capabilities.

4. Conclusion

The main effort of this study was to follow social innovation on three levels, including context, process, and outcome. Accordingly, the context in this sense refers to solving social problems, uncertainty, and omnipresence. These cases were followed up in the form of processes such as parallelism, networking, collective governance, systemic approach, and innovative and collaborative processes. Finally, inevitable consequences are obtained as follows: gentrification, intangible developments, the possibility of benefiting from the experiences of other regions, the ability to transfer experiences to other cities and similar regions, repeatability, fairness and the realization of justice, improving the quality of life, sustainability, raising public policies, efficiency, creating added value, making positive changes, the characteristic of innovation for specific

fields, the characteristic of transformation, solving social problems, and changing undesirable procedures.

Funding

There is no funding support. This finding indicates that city managers, companies, and organizations can use less costly but more effective approaches to regeneration that have not been paid much attention to.

Authors' Contribution

The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

The authors appreciate all the scientific consultants in this study.

علمی پژوهشی

بازآفرینی شهری در پرتوی نوآوری اجتماعی در شهرهای ایران، نمونه موردی شهر نیشابور

نرگس سادات رضوی^۱، رستم صابری فر^{۲*} ID، مهدی موسی کاظمی^۲

^۱ دانشجوی دکترا گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
^۲ دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

[10.22080/USFS.2023.25804.2371](https://doi.org/10.22080/USFS.2023.25804.2371)

چکیده

بازآفرینی یک چشم انداز جامع و یکپارچه است که هدف آن حل مشکلات شهری است و به دنبال ایجاد تغییرات پایدار از نظر اقتصادی، فیزیکی، اجتماعی، محیطی است. اما در این روند بیشتر بر ابعاد کالبدی توجه شده و مسائل اجتماعی و فرهنگی کمتر مدنظر بوده است. به نظر می‌رسد رفع این نقیصه تنها با بهره‌مندی از نوآوری اجتماعی ممکن باشد. در این معنا، نوآوری اجتماعی به کاربرد شبکه‌ها، روابط اجتماعی، همکاری، انسجام اجتماعی، ارضای نیازهای انسانی، بهبود کیفیت زندگی، توانمندسازی، پایداری و مقیاس‌پذیری اشاره دارد. به این منظور، این تحقیق به شیوه توصیفی و تحلیلی و بررسی امکان بهره‌مندی از نوآوری اجتماعی در بازآفرینی بافت‌های ناهمگون در شهر نیشابور به انجام رسید. داده‌های مورد نیاز از نمونه‌ای به حجم ۳۰ نفر از متخصصان گردآوری شد. این داده‌ها با استفاده از تکنیک‌های SWOT و ACCEPT تجزیه و تحلیل و ارزیابی گردید. یافته‌ها نشان داد که در بافت‌های ناهمگون نیشابور، ۴ راهبرد در حوزه نوآوری اجتماعی امکان استفاده دارند. در این بین، «استفاده از ظرفیت نهادها و هیئات مذهبی در جهت تشویق مردم به مشارکت در طرح‌های بازآفرینی، بالاترین اولویت را به خود اختصاص می‌دهد. این یافته نشانگر آن است که مدیران شهری، شرکت‌ها و سازمان‌ها، می‌توانند از رویکردهای کم‌هزینه‌تر، اما موثرتری در بازآفرینی بهره‌برداری نمایند که تاکنون توجه چندانی به آنها نشده است.

تاریخ دریافت:

۹ مرداد ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۴ آذر ۱۴۰۲

تاریخ انتشار:

۱۵ دی ۱۴۰۲

کلیدواژه‌ها:

بازآفرینی، نوآوری اجتماعی، کیفیت زندگی، بافت ناکارآمد، نیشابور

* نویسنده مسئول: رستم صابری فر

آدرس: دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده

علوم اجتماعی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران.

تلفن: ۰۹۱۵۵۲۸۰۷۲۶

ایمیل: r_saberifar@pnu.ac.ir

۱ مقدمه

شهرها همچون موجودات زنده، در طی مسیر رشد خود مراحل جوانی، پیری و گاه مرگ را تجربه می‌کنند. معمولا شهرهایی که همچنان به حیات خود ادامه داده و بالاترین کیفیت را برای ساکنین خود فراهم می‌سازند، آنهایی هستند که با توجه به مرحله رشد و توسعه خود، دست به ترمیم و خودپالایندگی می‌زنند. این در حالی است که اصولا، رشد جمعیت شهری به دلیل مهاجرت‌های گسترده روستا-شهری و تمرکز فقر در بخش‌های خاصی از این مناطق، باعث ایجاد دسترسی نابرابر به زیرساخت‌های اساسی و ایجاد فضاهای ناهمگون در بافت شهری شده‌است. به همین دلیل، رفع مسائل و چالش‌های ناشی از ناکارآمدی و فرسودگی بافت‌های شهری و تلاش برای پایدارسازی آنها، یکی از موضوعات مهم در میان مدیران و سیاست‌گذاران شهر بوده و از محافل دانشگاهی درخواست می‌شود تا در این زمینه ارائه طریق نمایند. به همین دلیل، در این ارتباط تحقیقات و بررسی‌های زیادی به انجام رسیده‌است. با این وجود، نتایج به دست آمده در این زمینه، چندان دلگرم کننده به نظر نمی‌رسد؛ به طوری که تقریبا تمام پروژه‌های اجرا شده در ایران و اغلب آنانی که تا قبل از ۲۰۱۰ در اروپا و آمریکا به مرحله اجرا رسیده‌است، اهداف مدنظر را تامین نکرده‌است (صابری‌فر^۱، ۲۰۲۳). یکی از دلایل این امر آن است که اساسا بافت‌های ناهمگون، چون از نظر اقتصادی آسیب دیده و هویت خود را از دست داده‌اند، توانایی جذب سرمایه‌گذاران به منظور سرمایه‌گذاری در پروژه‌های بهسازی شهری را ندارند (Fonseca et al, 2015). به منظور رفع این نقیصه، مدیران و سیاست‌گذاران در بازآفرینی شهری بایستی رویکردی جامع و یکپارچه‌ای را در پیش بگیرند تا روندهای موجود به نحوی تغییر یابند تا تحولات پایداری از نظر اقتصادی، فیزیکی، اجتماعی و محیطی در این مناطق ممکن گردد (Roberts and Sykes, 2000). در این مسیر،

بر بهره‌برداری از تمام قابلیت‌های مختلف به خصوص حضور مردم در روند بازآفرینی تاکید شده- است (صابری‌فر^۲، ۲۰۲۲: ۹۸)؛ این در حالی است که رویکردهای مدنظر در حال حاضر، کماکان بر همان روش‌های قدیمی و فاقد مقبولیت در بین مردم تاکید دارند. به طور مشخص و طبق ادعای وزارت راه و شهرسازی، تمامی طرح‌ها و پروژه‌های احیای بافت-های ناکارآمد شهری تا قبل از تصویب و ابلاغ طرح بازآفرینی، ناموفق بوده و یا نتایج مورد انتظار را در پی نداشته‌است. از جمله این نمونه‌ها می‌توان به کبایان همدان، آغازمان سنندج، آب انبار نو ساری و ... اشاره کرد (وزارت راه و شهرسازی، ۲۰۱۴). این در حالی است که نمونه‌های ناموفق طرح‌های بازآفرینی جدید نیز هم اهداف مدنظر را تامین نکرده‌است که نمونه مشخص آن را می‌توان در بسیاری از شهرهای ایران از جمله مشهد، بیرجند و ... مشاهده کرد (صابری‌فر، ۲۰۲۳). به همین جهت، برخی بهره‌گیری از نوآوری‌های اجتماعی را موثرترین رویکرد در این زمینه معرفی کرده‌اند (Bignetti, 2011; Borges et al, 2015; Figueiredo, 2022). دلیل این ادعا آن است که نوآوری اجتماعی به دنبال توسعه فراگیر است. به این معنا که این رویکرد تمرکز خود را بر پیشرفت اجتماعی گذاشته و سعی دارد به جای تاکید بر روندهای فردگرایانه، مسیرهای جمعی و مشارکتی را پیگیری نماید (Phills et al, 2008; Torill and Abdelillah, 2019). اصولا بازآفرینی شهری روندی چندوجهی است و نیازمند بینش نظری عمیق، همراه با اقدام برای حل مشکلات شهری است که مانع پیشرفت اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و زیست محیطی در مناظر پویای شهری می‌شود (Chen et al, 2012: 45). بر این اساس، بررسی کنونی در ابتدا در پی پاسخ به این سوال اساسی بود که نشان دهد رویکردهای مورد استفاده در این حوزه چه مشکلاتی داشته و به چه طریقی می‌توان این تنگناها را مرتفع ساخت. در ادامه و با توجه به تاکید بر نوآوری اجتماعی در تحقیقات اخیر،

². Sabrifar

¹. Sabrifar

یکپارچه و همراستا باشند. تنها در این صورت است که شهرها موتور رشد اقتصادی موفق قلمداد می‌شوند (Figueiredo, 2022: 2). اما اغلب شهرها در این روند موفقیت چندانی به دست نیاورده و حتی بخش‌های زیادی از فضاهای شهری، کارکردهای معمول خود را از دست داده‌اند.

برای آن که شهرها بتوانند رسالت اصلی خود را ایفا نمایند، اولویت اصلی آن است که ابتدا پهنه‌های ناکارآمد، شرایط بهتری پیدا نموده و به جریان اصلی زندگی برگردند. به این منظور، بازآفرینی شهری به عنوان مهمترین شیوه مطرح گردیده و در بسیاری از شهرها به کارگرفته شده‌است. اما در اغلب مواقع، این رویکرد بدون توجه به زمینه‌های اصلی مدنظر بوده و به همین دلیل، نتایج مورد انتظار را به همراه نداشته‌است (صابری فر، ۲۰۲۳). یکی از دلایل اصلی این روند، آن است که علی‌رغم این که بازآفرینی به ظاهر یک فرآیند خاص محلی است، اما به شدت به ساختارهای استراتژیک، سطوح ملی و منطقه‌ای وابسته‌است (Healey, 1997). اما سیاست‌گذاران به این مهم توجه چندانی نداشته‌اند. علاوه بر آن، بیشتر رویکردهایی که در این ارتباط مدنظر بوده، ارتباط دقیقی با جامعه محلی نداشته و اصولاً توجه به خواست و نیاز اصلی به حاشیه رفته و در مجموع نگاه خلاقانه‌ای به موضوع نشده‌است (شکل ۱). این در حالی است که مشکلاتی که بافت‌های ناکارآمد را رنج می‌دهند، بسیار پیچیده بوده و با ابعاد متعددی از زندگی ساکنین این مناطق پیوند دارد؛ لذا نیازمند برنامه‌ریزی راهبردی است که ضمن ارتقاء زیست-پذیری، به حفظ هویت تاریخی و فرهنگی بافت توجه داشته و ضمن ترغیب سرمایه‌گذاری‌های بیشتر، منافع سرمایه‌گذار و مردم محل را تامین نماید (بیرانوند و جهانبخش^۲، ۲۰۲۲: ۲).

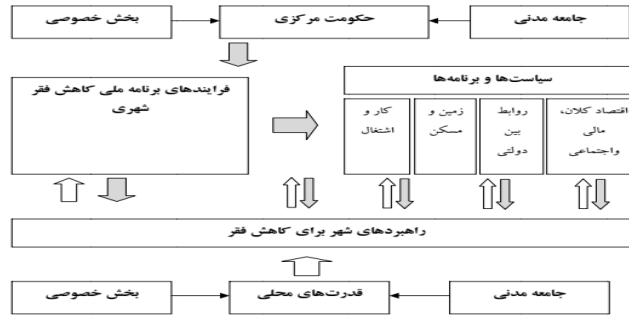
تلاش گردید تا مشخص شود که آیا ویژگی‌های نوآوری اجتماعی می‌تواند به بازآفرینی شهری کمک کند؟ و در نهایت آن که آیا این روند در شهرهای ایران قابلیت اجرا دارد و یا خیر و چگونه می‌توان آن را به مرحله اجرا درآورد؟ برای پاسخ به این سوالات، ابتدا مبانی نظر موجود در این ارتباط مورد ارزیابی قرارگرفت و در بخش اجرا و به عنوان نمونه موردی، شهر نیشابور در استان خراسان رضوی، مورد مطالعه قرارگرفت. دلیل این گزینش آن بود که این شهر بزرگترین شهر استان خراسان رضوی بعد از کلان-شهر مشهد می‌باشد و یکی از شهرهایی است که در بین شهرهای استان و ایران، بالاترین جمعیت ساکن در بافت‌های ناکارآمد را دارد (مهندسین مشاور بهاوندمهراز^۱، ۲۰۱۶). این در حالی است که در این شهر مطالعه‌ای در این باب به انجام نرسیده‌است.

۲ مبانی نظری

به‌طور معمول مبانی نظری هر تحقیق در سه بخش هستی‌شناسی، معرفت‌شناختی و روش‌شناسی تهیه و تنظیم می‌شود. بر همین اساس، در این بخش ابتدا استدلال می‌گردد که این مقوله قابل شناخت بوده و کسب معرف از آن در دو سطح عینی و ذهنی ممکن است و می‌توان به روش‌های کمی و کیفی، برای رسیدن به این شناخت اقدام نمود. در واقع، مناطق شهری سیستم‌های پیچیده و پویایی هستند (Carter and Roberts, 2000) و ارائه کننده فرآیندهایی می‌باشند که ابعاد فیزیکی، اجتماعی، زیست محیطی و اقتصادی جامعه را به شدت تحت تاثیر قرار داده و بدین طریق، بسیاری از تغییرات بزرگ را زمینه‌سازی می‌کنند (Roberts and Sykes, 2000). برای این که چنین تحولاتی در راستای منافع اکثریت ساکنین این سکونتگاه‌ها باشد، بایستی سیاست‌هایی که در ارتباط با مسائل اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی اتخاذ می‌گردد، کاملاً

². Biranvand and Jahanbakhsh

¹. Bhavand Mehraz Consulting Engineers

شکل ۱. نحوه ارتباط عوامل ذی‌مدخل در روند بازآفرینی

روند، مشارکت در عین حال که معنای مرسوم و پذیرفته شده را دارد، به شکلی مدنظر قرار می‌گیرد که تصمیم‌گیری‌های استراتژیک تنها به متخصصان واگذار نشده و مردم و نیازهایشان یکی از پایه‌های اصلی این روند قلمداد می‌گردد. حتی در مواردی مشارکت مردم چنان اعتباری پیدا می‌کند که تنها گزینه ممکن معرفی می‌شود. گرچه در نوآوری اجتماعی به این نکته اذعان می‌شود که بازآفرینی در اغلب موارد نیازمند سرمایه‌گذاری‌های بزرگی است که از عهده یک گروه خاص برنیامده و حضور بخش‌های خصوصی، عمومی و دولتی را ضروری می‌سازد (شکل ۲)؛ در کنار آن، تاکید بر این نکته مهم است که چون مشکلات شهری پیچیده و چندبعدی هستند، با شیوه‌های ساده و از بالا به پایین قابل رفع و رجوع نیستند (Mendes, 2013). تمامی این موارد مستلزم توجه به این رویکرد است که مدیریت پروژه‌های بازآفرینی جز با کمک مقامات دولتی و توسط خود مردم، ممکن نمی‌باشد.

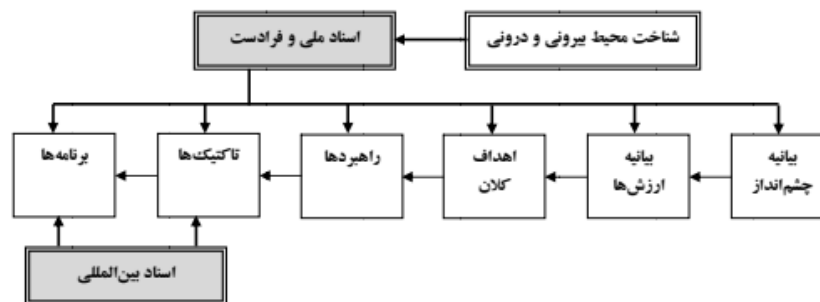
پر واضح است که بازنمودن گره‌های فروبسته بافت‌های ناکارآمد شهری، نیازمند پاسخ‌های مبتکرانه و مبتنی بر تعامل دائم با ساکنینی است که در بطن آن مشکلات زیسته‌اند و آنانی که از آثار و پیامدهای عوامل خارجی بر این روندها، شناخت کاملی دارند. ادبیات تجربی این حوزه نشانگر آن است که این مهم تنها از عهده نوآوری اجتماعی برمی‌آید. چرا که این نوآوری، معطوف به نیازهای اجتماعی بوده و از طریق یک فرآیند سازگار و انعطاف‌پذیر بر اساس دانش بومی و مدرن شکل گرفته‌است. در این روند، همکاری بازیگران مختلف، به منظور ارتقای توانمندسازی اجتماعی و راه‌حل‌های پایدار، به نحوی مدنظر است که توسعه اجتماعی را ممکن سازد (Figueiredo, 2022). در واقع، مهمترین خصیصه نوآوری اجتماعی آن است که دست به شبکه‌سازی می‌زند و از این طریق، می‌تواند منافع مشترک، حمایت بیشتر و همکاری متقابل همه گروه‌ها را بر اساس منابع، نقاط قوت و زمینه‌های تخصصی فراهم آورد (Carter and Roberts, 2000: 49). در این

شکل ۲. بازآفرینی مبتنی بر ابعاد کالبدی و اجتماعی

تنگناهای مالی، اجتماعی و زیرساختی برای بافت‌های ناکارآمد، همراهی و همگامی تمام سطوح محلی، ملی و حتی بین‌المللی ضرورت دارد (شکل ۳).

در واقع، پروژه‌های بازآفرینی زمانی قرین موفقیت خواهند بود که پاسخ‌ها حتماً توسط خود جامعه تدوین و اجرا شوند (Queiros, 2010). اما به دلیل،

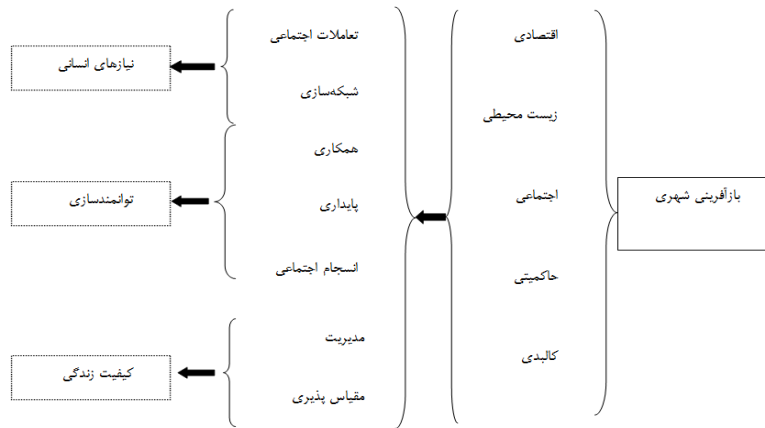

شکل ۳. فرایند تدوین چارچوب جامع بازآفرینی

ساکنین را تضمین نماید (Borges et al, 2015). به عنوان نمونه در چنین رویکردهایی تاکید و توجه به نیازهای انسانی که رابطه مستقیمی با کیفیت زندگی دارد، بسیار جدی است (Figueiredo, 2022: 4). از همین روی، در این طرح‌ها روابط اجتماعی، همکاری، توانمندسازی و پایداری بیشتری قابل انتظار است. همین شرایط، به حصول یکی از مهمترین اهداف نوآوری اجتماعی، یعنی انسجام اجتماعی می‌انجامد. در حقیقت، در جایی که شبکه وجود دارد، احتمالاً سطح خاصی از انسجام اجتماعی قابل‌دسترس می‌باشد. مطابق شرح ارائه شده، می-

به‌واقع، نوآوری اجتماعی از آن روی در پروژه‌های بازآفرینی می‌تواند بالاترین اثرگذاری را داشته باشد که در درجه اول بر برآوردن نیازهای اجتماعی، عمدتاً با تمرکز بر نیازهای انسانی تاکید دارد (Moulaert et al, 2007). با این وجود و علی‌رغم اولویت نیازهای اجتماعی (Mulgan et al, 2007)، بر بازگشت ارزش به جای رسیدن به شرکت‌های خصوصی، به کل جامعه توجه می‌کند (Phills et al, 2008). در کنار این موارد، ارضای نیازهای اجتماعی را به نحوی مدنظر دارد تا به پایداری و ایجاد تغییرات جدید منجر شده (Murray et al, 2010; Bignetti, 2011) و به طورکلی تحولی حادث شود که نفع همه

توان مدل مفهومی تحقیق را به صورت شکل ۴، ارائه کرد.

شکل ۴. مدل مفهومی تحقیق

شود که این بخش بیشتر مدنظر محققان ایرانی بوده‌است. اما همانطور که بیان شد، محققان غربی در این حوزه پیشقدم بودند. شاید اولین افرادی که به طور جدی با نظریه‌ای مبنایی در این حوزه به تحقیق پرداختند، کومبرا الکسیس^۱ و همکاران (۲۰۰۸)، باشند. این گروه سعی کردند سوالاتی چون شیوه مناسب برای ارتقای کیفیت سکونت در بافت کدام است؟ نقش مردم و دولت در این خصوص چیست؟ با توجه به این که اقتصاد کلان کشور یک اقتصاد دولتی است، آیا اجرای برنامه‌ها در حوزه مدیریت شهری وابسته به منابع کلان دولتی است و مردم در این بین نقشی ندارند؟ را پاسخ دهند. بعدها، کازا و کوپر^۲ (۲۰۱۲)، به بررسی پروژه‌هایی که با توجه به ظرفیت درونی شهرها و توسعه درون‌زا بر بستر عرصه‌های ناکارآمد و رویکرد بازآفرینی و در جهت تقویت جنبه‌های فرهنگی، تاریخی و گردشگری اقدام کردند. یکسال بعد، آلپوپو و مانول^۳ (۲۰۱۳) به بررسی بهبود کیفیت زندگی و سرمایه‌گذاری برای آینده، سازگار ساختن ساختمانها و خانه‌ها با نیازهای مردم، ارتقای تصویر ذهنی مردم از محله و بهبود شبکه ارتباطات اجتماعی و درک

پیشینه تحقیق

توجه به بازآفرینی و حیات مجدد مراکز قدیمی و به طور کلی، تجهیز بافت‌های ناکارآمد شهری، به قرن ۱۹ و قبل از آن می‌رسد. اما تحقیقات مربوط به این حوزه، حداقل در کشورهای اروپایی به اقداماتی مربوط است که بلافاصله بعد از پایان جنگ جهانی آغاز گردید (Flamaki, 2001). از این زمان به بعد، در سایر کشورها و از جمله ایران نیز مطالعات و بررسی‌هایی آغاز گردید. در واقع، رویکردهای مرمت و بهسازی شهری در سیر تحول و تکامل خود از بازسازی، باززنده سازی، نوسازی و توسعه مجدد به بازآفرینی و نوزایی شهری تکامل یافته و در این مسیر، گذاری از حوزه توجه صرف به کالبد، به عرصه تاکید بر ملاحظات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و هنری داشته‌است (Poorahmad et al., 2010). این تحول، قلمرو جغرافیایی این حوزه را نیز افزایش داده‌است. به طوری که قبل از این، تمامی مقولات مورد اشاره، تنها به بافت‌های تاریخی و فرسوده شهری محدود می‌شد، اما در سال‌های اخیر، این مقولات تمامی بافت‌هایی را شامل می‌شوند که از آنها تحت عنوان بافت‌های ناکارآمد شهری یاد می‌

³. Alpopi and Manole

¹. Kombra Alexis

². Kaza and Cooper

اولویت‌بندی مناطق مناسب بازآفرینی شهری در تربت حیدریه پرداخته‌است. قبل از آن، طحانی و همکاران^۹ (۲۰۱۹) نشان دادند کمبود امکانات، خدمات شهری و تأسیسات زیربنایی، به‌تدریج سبب مهاجرت ساکنان بومی به مناطق دیگر شهر شده‌است. صابری‌فر و همکاران^{۱۰} (۲۰۱۹)، در مطالعه بافت فرسوده شهر بیرجند، نتیجه‌گیری نمودند که در شهر بیرجند، بهترین روش بازآفرینی، راهبردهای تهاجمی است. امیرفخریان و مبینی^{۱۱} (۲۰۱۷)، پروژه‌های بازسازی را نافی پایداری اجتماعی محله دانسته‌اند. ضمانتی و مهدوی^{۱۲} (۲۰۱۶) نشان دادند که در صورت ایجاد اعتماد برای ساکنین بافت‌های فرسوده، اکثر آن‌ها در بهسازی و نوسازی بافت فرسوده همکاری خواهند نمود و نقش سازمان نظام مهندسی در افزایش کیفیت ساخت و نوسازی بافت فرسوده، دارای اهمیت است. یوسفی و نبوی^{۱۳} (۲۰۱۳)، نتیجه‌گیری نمودند که معضلات زیست-محیطی، آشفتگی بصری و تشدید ناهنجاری‌ها و کجروی رو به ازدیاد بوده و طرح‌های اجرا شده، نتایج لازم را در پی نداشته‌است. عندلیب و همکاران^{۱۴} (۲۰۱۳) عنوان نمودند، اتخاذ سیاست‌های کوتاه مدت و مقطعی، بدون برنامه‌ریزی منسجم و از پیش تنظیم شده، عدم مشارکت مردم از ابتدای طرح تا پایان آن و در نظر نگرفتن هویت تاریخی و موقعیت بافت، باعث شکست و عدم موفقیت در بازآفرینی شده‌است. جوهری و همکاران^{۱۵} (۲۰۱۲)، از میان انواع مداخلات شهری، بازآفرینی شهری را موفق‌تر دانسته‌اند. پورا احمد و همکاران^{۱۶} (۲۰۰۰)، به این نتیجه رسیدند که توجه به مفهوم‌شناسی رویکرد بازآفرینی شهری و تبیین اصول، راهبردها و فرایندها، می‌تواند نتایج مورد انتظار را تسریع نماید. در میان این حجم عظیم از تحقیقات صورت گرفته، نمونه‌ای

امنیت به عنوان اهداف اساسی در بازآفرینی شهری یکپارچه پرداختند. در همین سال بود که جیکوبز^۱ (۲۰۱۳) اصطلاح «بافت‌های مسأله‌دار مزمن» را معرفی نمود (جیکوبز، ۲۰۱۳) و ادبیات تحقیقی این حوزه را جهت‌گیری خاصی بخشید. سه سال بعد، کیم‌هی^۲ (۲۰۱۶) عنوان نمود که اکنون زمان آن رسیده‌است که بیش از هر موضوعی به افزایش تاب‌آوری تاکید شود. در همین دوره، کریستل^۳ و دامیداوکیلت^۴ (۲۰۱۶)، به بحث بازآفرینی بافت‌های شهری در ریودوژانیرو در طی بازی‌های المپیک ۲۰۱۶ پرداختند. مطالعه لارزا^۵ (۲۰۱۷) نشان داد که مداخلات محدود و تاکید بر قابلیت‌های این محلات، ثمرات بسیاری به همراه دارد. در ادامه تانریکول^۶ و هوسکارا^۷ (۲۰۱۹) در تحقیقی تحت عنوان چارچوب نوین بازآفرینی مراکز شهر تاریخی مدیترانه عنوان نمودند، در روند بازآفرینی باید تلاش شود که جدایی‌گزینی کاهش یافته و فعالیت‌های اجرایی با مشارکت واقعی و حداکثری مردم به انجام برسد. همان‌طور که از این مختصر برمی‌آید، تقریباً در هیچ‌یک از تحقیقات پیشین، به مقوله نوآوری اجتماعی اشاره نگردیده‌است. این در حالی است که بعضی از تحقیقات توجه به این مقوله را یکی از ضرورت‌های اصلی در مدیریت و سیاست‌گذاری شهری قلمداد نموده‌اند (Mulgan et al, 2007; Moulart et al, 2007; Murray et al, 2010; Phillis et al, 2008; Borges et al, 2015; Bignetti, 2011; Figueiredo, 2022).

در ایران نیز توجه چندانی به مقوله نوآوری اجتماعی نشده‌است، اما تحقیقات مفصلی در ارتباط با بازآفرینی به انجام رسیده‌است که یکی از جدیدترین آنها مطالعه صابری‌فر (۲۰۲۳) است که به

9. Sabrifar

10. Amirfakhrian and Mobini

11. Zemanati and Mahdavi

12. Yousefi and Nabavi

13. Andalib et al.

14. Johari et al.

15. Pourahmad et al.

1. Jacobs

2. Kimhi

3. Christelle

4. Damidavičiūtė

5. La Rosa

6. Tanrikul

7. Hoskara

8. Tahani et al.

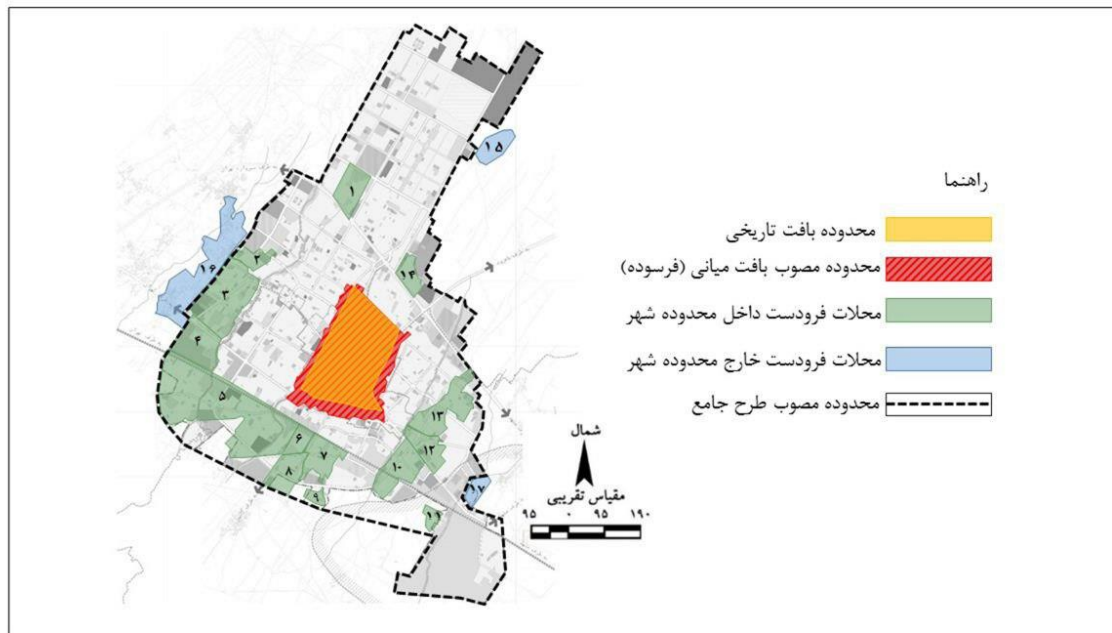
از شش معیار جهت اولویت‌بندی اهداف راهبردی استفاده می‌کند و برای تیم برنامه‌ریزی راهبردی، فرصتی را فراهم می‌آورد تا پیامدهای اتخاذ یک راهبرد را از جنبه‌های مختلف مورد ارزیابی قرار دهند.

قلمروی جغرافیایی این پژوهش، شهر نیشابور بود. هسته مرکزی و نطفه اولیه این شهر در قرن هشتم شکل گرفته‌است. نیشابور از جمله شهرهای قدیمی و دارای بافت تاریخی به شمار می‌آید که مهمترین معضل آن ناکارآمدی این بافت‌هاست. بر همین اساس، محدوده خاص این پژوهش بافت‌های ناکارآمد این شهر تعیین شد که به دو دسته اصلی تقسیم‌بندی می‌شوند. دسته اول بافت قدیمی نیشابور است که در آن، بافت تاریخی و بافت میانی این شهر، بر هم منطبق بوده و تمایز و تشخیص آنها، از یکدیگر غیرممکن است. چرا که آنچه به عنوان بافت مرکزی و قدیمی شهر نیشابور شناخته می‌شود، بعضاً دارای ارزش‌های تاریخی و فرهنگی بوده و توسط سازمان میراث فرهنگی و سایر نهادهای مرتبط، مورد حفظ و بازسازی و مرمت قرار گرفته‌اند و برخی دیگر نیز که واجد ارزش نبوده، دچار تخریب گردیده‌است. براساس آخرین اطلاعات سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان خراسان رضوی، مساحت بافت تاریخی شهر نیشابور، ۲۴۵ هکتار و مساحت بافت میانی این شهر، ۲۷۳ هکتار، محاسبه گردیده‌است که ۲۴۵ هکتار از هر دو بافت بریکدیگر منطبق هستند (سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان خراسان رضوی، ۲۰۲۰). دسته دوم نیز بافت حاشیه‌ای شهر است که دارای مساحت ۹۱۸ هکتاری می‌باشد که حاصل سکونت‌پذیری سال‌های اخیر و در پاسخ به نیازهای مهاجران به شهر بوده و منجر به گسترش شهر در نواحی حاشیه گردیده‌است. مساحت بافت‌های ناکارآمد شهر نیشابور برابر مطالعات انجام شده، برابر با ۱۴۳۶/۹ هکتار و شامل ۳۰ درصد از مساحت شهر می‌باشد (مهندسين مشاور بهاوندمهرز، ۲۰۱۶). شکل ۵ موقعیت این بافت‌ها را در شهر نیشابور نشان می‌دهد.

که به عنوان الگویی موفق در ایران تلقی شود، بسیار کم و تقریباً نادر است و تقریباً در هیچ‌کدام از آنها به مقوله نوآوری اجتماعی اشاره‌ای نشده‌است. این در حالی است که ادعا می‌شود (Figueiredo et al., 2022)، این مقوله می‌تواند بازآفرینی شهری را با کمترین هزینه و بالاترین راندمان ممکن ساخته و مداخلات دولتی را به کمترین میزان کاهش دهد. به این منظور، در این بررسی، شهر نیشابور مورد مطالعه قرار گرفت تا امکان بهره‌مندی از راهبردهای بازآفرینی شهری در قالب نوآوری اجتماعی، مورد ارزیابی قرارگیرد تا در صورت اثبات این ادعا، به‌عنوان الگویی برای بهره‌گیری از رویکردهای کم‌هزینه‌تر و موثر در بازآفرینی معرفی گردد.

۳ روش تحقیق

پژوهش حاضر با توجه به هدف، کاربردی بوده و روش انجام آن به لحاظ ماهیت تحقیق و مؤلفه‌های مورد بررسی و رویکرد حاکم بر پژوهش، تلفیقی از روش‌های توصیفی-تحلیلی محسوب می‌شود. گردآوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز از طریق روش اسنادی و میدانی (مشاهده و پرسشنامه) انجام گرفت. داده‌های مورد نیاز از نمونه‌ای به حجم ۳۰ نفر از متخصصان مرتبط با موضوع گردآوری شد. برای تعیین اعتبار ابزار تحقیق (پرسشنامه) از روش اعتبار صوری استفاده شد و جهت سنجش پایایی پرسشنامه نیز از ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۳) استفاده گردید و روایی و پایایی ابزار مورد استفاده تایید شد. پس از جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز تحقیق، با استفاده از تکنیک SWOT به تجزیه و تحلیل و ارزیابی وضعیت موجود پرداخته شد و با اعمال نظرات کارشناسان و خبرگان موضوع، وزن-دهی و رتبه‌بندی راهبردها در تناسب با عوامل داخلی و بیرونی، ماتریس SWOT صورت گرفت و راهبردهای برتر و اولویت‌دار مداخله در بافت، براساس اهمیت و مجموع رتبه وزنی، تعیین گردید. همچنین به منظور شناسایی راهبردهای اولویت‌دار بازآفرینی، از روش ACCEPT و نظرات متخصصان و کارشناسان موضوع، بهره‌گیری شد. روش ACCEPT

شکل ۵. موقعیت محدوده بافت‌های ناکارآمد شهری نیشابور در مرکز و حاشیه شهر

اتفاق افتاده‌است و بنابراین، سابقه سکونتی افراد زیاد بوده و در حال حاضر، عمدتاً جزو افراد بومی و محلی شهر نیشابور به شمار می‌روند. با توجه به عدم وجود امکانات و نیز مشکلات عدیده‌ای که در بافت تاریخی نیشابور موجود است، اقوام بومی این منطقه مجبور به مهاجرت شده و به جای آن‌ها گروه‌های دیگری از روستاها جایگزین شده‌اند و چون بنیه مالی مناسبی ندارند؛ سبب فرسوده ماندن بافت منطقه شده و مشکلات فرهنگی و اجتماعی زیادی ایجاد گردیده‌است.

در مناطق حاشیه‌ای شهر نیشابور، نیز علی‌رغم سطح سواد نسبتاً مناسب افراد ساکن، از آنجا که برخی از این گروه‌ها، ریشه روستایی دارند، سبب شده‌است که عمدتاً فرهنگ روستایی بر آن حاکم باشد. در واقع، شرایط اجتماعی در این بافت، دارای دو بعد می‌باشد: مهاجرینی که در این محلات سکنی گزیده‌اند، شرایط اجتماعی ضعیفی دارند، اما ساکنین روستاهای الحاقی (متصل) به شهر، به جهت

۴ یافته‌ها و بحث

شهر نیشابور شهری به شدت مهاجرپذیر بوده و اکثر مهاجران در بافت تاریخی - میانی اسکان یافته‌اند. این گروه اغلب در ۲۰ سال گذشته در این محل تمرکز یافته‌اند و عمدتاً منشا روستایی دارند. به همین دلیل، بافت اجتماعی شهر متشکل است از اکثریت نسبی روستائیان و اقلیت بومی. فرهنگ مردم این محدوده به صورت شهری- روستایی است که البته وجه روستایی آن کم و بیش غالب می‌باشد. بافت مورد اشاره متعلق به قرن هشتم به بعد می‌باشد. بافت تاریخی-میانی عمدتاً محل اسکان مهاجران روستایی یا مهاجران زابلی و غربتی‌هایی است که بعضاً به طور قومی مهاجرت کرده‌اند و دارای پیوندهای خویشاوندی و ایلی هستند. به طورکلی، شکل شهر را در بخش‌هایی به صورت نیمه روستایی می‌توان دید. اما باید توجه داشت که عمده مهاجرت این گروه‌ها در سه یا چهار دهه گذشته

مسیرهای دسترسی و عبور و مرور، همگی سبب شده‌است که منزلت مکانی و سکونتی در این محدوده‌ها، پایین بوده و قشرهای کم‌درآمد در آن ساکن باشند. بنابراین، در گام اول، نسبت به آسیب‌شناسی وضعیت فعلی بافت‌ها از بعد اجتماعی- فرهنگی اقدام شد که نتایج آن در جدول ۱ ارائه گردیده است.

در اختیار داشتن زمین و مایملک مناسب، در جایگاه اجتماعی مناسب‌تری قرار گرفته‌اند. عمده افراد ساکن در محلات، مهاجرانی از سایر نقاط شهر می‌باشند که با انگیزه پیدا کردن شغل و به دلیل ارزانی زمین و مسکن در این محدوده‌ها، ساکن شده‌اند. همین امر سبب شده که عمده شاغلان در این محلات، کارگران و... باشند که از درآمد چندانی برخوردار نیستند. از سوی دیگر، کیفیت نامناسب مسکن و

جدول ۱. آسیب شناسی اجتماعی- فرهنگی بافت های ناکارآمد شهری نیشابور

تهدید	فرصت	ضعف	قوت
<p>T1: تضعیف سرمایه اجتماعی و همبستگی درون بافت</p> <p>T2: نبود قوانین و مقررات الزام‌آور جهت جلب مشارکت ساکنان در طرح‌های بازآفرینی</p> <p>T3: مقاومت مدیریت شهری در مقابل تفکر مشارکت و نقش‌آفرینی مردمی</p> <p>T4: نادیده گرفتن نقش مردم در تصمیم‌سازی طرح‌های بازآفرینی</p>	<p>O1: جایگاه فرهنگی، هنری و ادبی بافت قدیم نیشابور</p> <p>O2: امکان ایجاد تشکل‌های مردمی و غیردولتی</p> <p>O3: وجود نهادها و هیات‌های مذهبی در بافت</p> <p>O4: رشد آگاهی عمومی و افزایش مطالبات و حقوق شهروندی</p>	<p>W1: فرهنگ شهری- روستایی حاکم بر بافت</p> <p>W2: غیربومی بودن بخشی از ساکنان بافت</p> <p>W3: مهاجرت افراد بومی بافت به سایر مناطق شهر</p> <p>W4: وجود ناهنجاری- های اجتماعی در بافت</p> <p>W5: امنیت نسبتاً پایین در برخی محدوده‌های بافت</p> <p>W6: روند روبه افزایش نارضایتی اجتماعی از شرایط بافت</p> <p>W7: قبیله گرایی و تعصبات قومی در بین مردم</p>	<p>S1: سابقه بالای سکونت در بافت</p> <p>S2: درصد بالای افراد بومی نسبت به مهاجران</p> <p>S3: همبستگی بالای اجتماعی به ویژه در بین بازاریان و کسبه</p> <p>S4: بالابودن مشارکت- های غیررسمی در درون بافت</p> <p>S5: تعلق مکانی جمعیت بومی در بافت</p> <p>S6: تمایل مردم و خانوارها برای بهبود وضعیت بافت</p>

برای عوامل داخلی از صفر تا یک ضریب داده شد. به طوری که مجموع ضرایب برابر یک شود و سپس به هرکدام از عوامل نمره ۱ تا ۴ اختصاص یافت که نمره ۱ بیانگر ضعف اساسی، نمره ۲ ضعف عادی، نمره ۳ قوت عادی و نمره ۴ نشان دهنده قوت بالای عامل مورد بررسی بود. در عوامل خارجی نیز به همین ترتیب وزن‌گذاری شده و نمره تخصیص یافته

با توجه به ویژگی‌های بارز و پتانسیل‌های موجود و همچنین شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدها، راهبردهای بازآفرینی بافت در قالب نوآوری اجتماعی، تعیین گردید. از آنجا که عوامل مختلف داخلی و خارجی شناسایی شده همسنگ نبوده و هرکدام، درجه اهمیت خاصی داشتند، از روش وزن‌گذاری عوامل استفاده شد. بر این اساس،

آن ضرب شد تا نمره نهایی عوامل استخراج گردد. جدول ۲ و ۳، نتایج حاصل از این مرحله را نشان می‌دهد.

به گونه‌ای بود که نمره ۱ برای واکنش ضعیف، نمره ۲ برای واکنش عادی، نمره ۳ برای واکنش خوب و نمره ۴ برای واکنش خیلی خوب در نظر گرفته شد. برای تعیین نمره نهایی نیز ضریب هر عامل در نمره

جدول ۲. ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE) اجتماعی- فرهنگی بافت شهری نیشابور

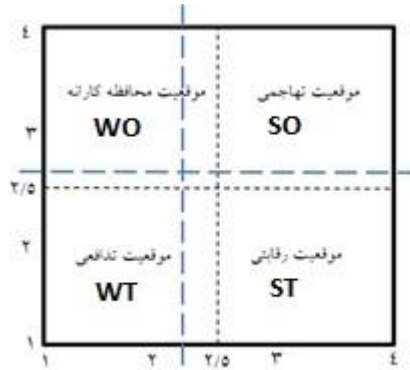
S	قوت‌ها	ضریب	رتبه	وزن
۱	سابقه بالای سکونت در بافت	۰/۱۰	۳	۰/۲۹
۲	درصد بالای افراد بومی نسبت به مهاجران	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
۳	همبستگی بالای اجتماعی به ویژه در بین بازاریان و کسبه	۰/۱۰	۴	۰/۳۹
۴	بالابودن مشارکت‌های غیررسمی در درون بافت	۰/۰۸	۳	۰/۲۴
۵	تعلق مکانی جمعیت بومی در بافت	۰/۰۶	۳	۰/۱۸
۶	تمایل مردم و خانوارها برای بهبود وضعیت بافت	۰/۰۸	۴	۰/۳۱
W	ضعف‌ها	ضریب	رتبه	وزن
۱	فرهنگ شهری- روستایی حاکم بر بافت	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
۲	غیربومی بودن بخشی از ساکنان بافت	۰/۰۶	۲	۰/۱۲
۳	مهاجرت افراد بومی بافت به سایر مناطق شهر	۰/۱۰	۳	۰/۲۹
۴	وجود ناهنجاری‌های اجتماعی در بافت	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
۵	امنیت نسبتاً پایین در برخی محدوده‌های بافت	۰/۱۰	۲	۰/۲۰
۶	روند روبه افزایش نارضایتی اجتماعی از شرایط بافت	۰/۰۶	۲	۰/۱۲
۷	قبیله‌گرایی و تعصبات قومی در بین مردم	۰/۰۴	۲	۰/۰۸
	مجموع	۱/۰۰		۲/۶۹

جدول ۳. ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE) اجتماعی- فرهنگی بافت شهری نیشابور

O	فرصت‌ها	ضریب	رتبه	وزن
۱	جایگاه فرهنگی، هنری و ادبی بافت تاریخی نیشابور	۰/۱۱	۳	۰/۲۳
۲	امکان ایجاد تشکل‌های مردمی و غیردولتی	۰/۱۱	۳	۰/۳۴
۳	وجود نهادها و هیات‌های مذهبی در بافت	۰/۱۰	۳	۰/۳۰
۴	رشد آگاهی عمومی و افزایش مطالبات و حقوق شهروندی	۰/۱۳	۲	۰/۲۶
T	تهدیدها	ضریب	رتبه	وزن
۱	تضعیف سرمایه اجتماعی و همبستگی درون بافت	۰/۱۱	۲	۰/۲۳
۲	نبود قوانین و مقررات الزام‌آور جهت جلب مشارکت ساکنان در طرح‌های بازآفرینی	۰/۱۳	۲	۰/۲۶
۳	مقاومت مدیریت شهری در مقابل تفکر مشارکت و نقش‌آفرینی مردمی	۰/۱۶	۲	۰/۳۳
۴	نادیده گرفتن نقش مردم در تصمیم‌سازی طرح‌های بازآفرینی	۰/۱۳	۱	۰/۱۳
	مجموع	۱/۰۰		۲/۲۰

ماتریس داخلی و خارجی تشکیل گردید. در این ماتریس، نمرات نهایی حاصل از ماتریس (IFE) و (EFE) برای تعیین موقعیت فعلی مورد استفاده قرارگرفت. نتایج به دست آمده در شکل ۶ نشان داده شده است.

همان طور که مشاهده می شود، جمع نمره نهایی ماتریس IFE برابر با ۲/۶۹ و جمع نمره نهایی ماتریس EFE برابر با ۲/۲۰ می باشد که این اعداد در ماتریس IE برای تعیین جایگاه و راهبردهای مدنظر بازآفرینی، به کار گرفته شد. بعد از طی مراحل فوق،

شکل ۶. جایگاه راهبردهای استراتژیک اجتماعی- فرهنگی بافت شهری نیشابور

۳- راهبردهای محافظه کاران (WO): در این گروه از راهبردها، ضمن تأکید بر نقاط ضعف درونی، سعی بر بهره گیری از فرصت های بیرونی در جهت رفع نقاط ضعف می باشد.

۴- راهبردهای تدافعی (WT): این دسته از راهبردها بر رسیدگی به نقاط ضعف درونی برای کاهش تهدیدها اشاره دارد.

بر این اساس، راهبردهای مختلف نوآوری اجتماعی جهت بازآفرینی بافت های شهری نیشابور مورد بررسی در این پژوهش به شرح جدول ۴، تعریف گردیده است.

همان طور که در شکل ۶ مشخص شده است، وضعیت بافت های ناهمگون نیشابور در موقعیت محافظه کارانه قرار دارد؛ لذا با توجه به موقعیت فعلی، باید با توجه به ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی، راهبردهای متناسب با آن انتخاب و ارائه گردد. بر این اساس، راهبردها در چهار دسته تهاجمی، تنوع، بازنگری و تدافعی قرار می گیرند.

۱- راهبردهای تهاجمی (SO): این دسته از راهبردها بر نقاط قوت درونی و فرصت های بیرونی استوار می باشد.

۲- راهبردهای رقابتی (ST): این راهبردها بر نقاط قوت درونی و تهدیدهای بیرونی، متمرکز می باشد.

جدول ۴. ارائه راهبردهای پیشنهادی نوآوری اجتماعی برای بازآفرینی بافت ناهمگون

<p>راهبردهای رقابتی (ST)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ایجاد تشکل های مردمی و غیردولتی و افزایش سرمایه اجتماعی و همبستگی درون بافت - استفاده از ظرفیت نهادها و هیات مذهبی در جهت تشویق مردم به مشارکت در طرح های بازآفرینی - بهره گیری از ظرفیت مطالبه گری مردم و نقش دهی به آنان در تصمیم سازی برای بازآفرینی محل سکونت - آموزش مدیران جهت نقش دهی به مردم و بهره گیری از ظرفیت آنان در راستای فعال سازی ظرفیت های گردشگری، فرهنگی، هنری و ادبی 	<p>راهبردهای تهاجمی (SO)</p> <ul style="list-style-type: none"> - استفاده از حس تعلق مکانی افراد در جهت تقویت نقش مشارکتی مردم در ایجاد امنیت و رونق بازار - ارتقاء مشارکت های مردمی در جهت بهبود محل سکونت و افزایش فرهنگ شهروندی از طریق تبلیغات و آموزش
<p>راهبردهای تدافعی (WT)</p> <ul style="list-style-type: none"> - تقویت سرمایه های اجتماعی و ارتقاء فرهنگ شهرنشینی - تقویت برنامه ریزی مشارکتی در بافت جهت افزایش انسجام اجتماعی - تدوین قوانین و مقررات الزام آور در جهت مشارکت مردم در پروژه های مسکونی و افزایش ساخت و ساز در بافت - توجه به جنبه های اجتماعی، کارکردی و زیست محیطی در بهسازی - توجه به جنبه های هویتی ساخت و سازهای جدید 	<p>راهبردهای محافظه کارانه (WO)</p> <ul style="list-style-type: none"> - احیاء و نوسازی واحدهای مسکونی فرسوده و ساماندهی کوچه ها با مشارکت و همیاری تشکل های مردمی - بهره گیری از ظرفیت ساکنان و تشکل های مردمی جهت کنترل ناهنجاری ها و بهبود امنیت بافت - بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی ساکنان با استفاده از خدمات گردشگری و پتانسیل های موجود - بهره گیری از توان نهادها و هیات های مذهبی در افزایش انسجام اجتماعی - تقویت رویکرد مردم محوری در بهسازی بافت و رونق بخشی به فعالیت ها

استراتژی های خاص، یک مبنای عینی ارائه می دهد. خروجی این ماتریس، نشان دهنده اولویت استراتژی های طرح شده جهت عملیاتی شدن است. نتایج ماتریس در جدول ۵ ارائه شده است.

پس از ارائه راهبردهای مختلف، در مرحله تصمیم گیری، گزینه های مختلف استراتژی های شناسایی شده در مرحله قبل، مورد ارزیابی و قضاوت قرار گرفت. این ماتریس، جذابیت نسبی انواع راهبردها را مشخص کرده و بدین گونه برای انتخاب

جدول ۵. ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی (QSPM) نوآوری اجتماعی برای بازآفرینی بافت شهری نیشابور

استراتژی‌ها									
WO4		WO3		WO2		WO1		ضریب	عوامل اصلی تعیین کننده موقعیت
جمع نمره‌های جذابیت	نمره جذابیت	جمع نمره‌های جذابیت	نمره جذابیت	جمع نمره‌های جذابیت	نمره جذابیت	جمع نمره‌های جذابیت	نمره جذابیت		
۰/۱۰	۱	۰/۲۹	۳	۰/۲۹	۳	۰/۲۹	۳	۰/۱۰	S1
۰/۰۸	۱	۰/۲۴	۳	۰/۲۴	۳	۰/۲۴	۳	۰/۰۸	S2
۰/۱۰	۱	۰/۲۹	۳	۰/۲۹	۳	۰/۲۹	۳	۰/۱۰	S3
۰/۰۸	۱	۰/۲۴	۳	۰/۲۴	۳	۰/۳۱	۴	۰/۰۸	S4
۰/۰۶	۱	۰/۱۸	۳	۰/۱۸	۳	۰/۱۸	۳	۰/۰۶	S5
۰/۱۶	۲	۰/۳۱	۴	۰/۳۱	۴	۰/۱۶	۲	۰/۰۸	S6
۰/۰۸	۱	۰/۱۶	۲	۰/۰۸	۱	۰/۰۸	۱	۰/۰۸	W1
۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	W2
۰/۲۰	۲	۰/۲۰	۲	۰/۱۰	۱	۰/۱۰	۱	۰/۱۰	W3
۰/۱۶	۲	۰/۰۸	۱	۰/۰۸	۱	۰/۰۸	۱	۰/۰۸	W4
۰/۲۰	۲	۰/۱۰	۱	۰/۱۰	۱	۰/۱۰	۱	۰/۱۰	W5
۰/۱۸	۳	۰/۱۲	۲	۰/۱۲	۲	۰/۰۶	۱	۰/۰۶	W6
۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۱	۰/۰۴	W7
۱/۴۷		۲/۲۹		۲/۱۲		۱/۹۸		۰۰/۱	
۰/۱۱	۱	۰/۱۱	۱	۰/۲۳	۲	۰/۲۳	۲	۰/۱۱	O1
۰/۱۱	۱	۰/۲۳	۲	۰/۳۴	۳	۰/۴۶	۴	۰/۱۱	O2
۰/۱۰	۱	۰/۲۰	۲	۰/۲۰	۲	۰/۳۰	۳	۰/۱۰	O3
۰/۲۶	۲	۰/۵۲	۴	۰/۲۶	۲	۰/۲۶	۲	۰/۱۳	O4
۰/۲۳	۲	۰/۳۴	۳	۰/۱۱	۱	۰/۲۳	۲	۰/۱۱	T1
۰/۲۶	۲	۰/۱۳	۱	۰/۱۳	۱	۰/۱۳	۱	۰/۱۳	T2
۰/۶۶	۴	۰/۱۶	۱	۰/۱۶	۱	۰/۱۶	۱	۰/۱۶	T3
۰/۵۲	۴	۰/۵۲	۴	۰/۱۳	۱	۰/۱۳	۱	۰/۱۳	T4
۲/۲۶		۲/۲۳		۱/۵۷		۱/۹۰		۱/۰۰	
۳/۳۷		۴/۵۲		۳/۶۹		۳/۸۸			مجموع نمره‌های جذابیت

هزینه، زمان، مقبولیت، اثربخشی و... به اولویت-بندی راهبردها کمک می‌کند، از این روش هم بهره-برداری شد. عنوان این روش از حرف اول چند کلمه شامل قابلیت فراهم‌آوری، هزینه‌سازی، عوارض جانبی، اثربخشی، مقبولیت و زمان‌بری گرفته شده-است. در این روش، با در نظر گرفتن مرحله دوم چارچوب تدوین راهبرد، یعنی مرحله مقایسه و تحلیل، راهبردهای قابل اجرا در نظر گرفته شده و در ردیف مربوط به راهبردهای قابل قبول قرار می‌گیرند. سپس هریک از راهبردها برای هریک از پارامترها با توجه به مطلوبیت آن پارامتر در آن راهبرد، امتیازی از ۱ تا ۵ به خود می‌گیرند. در این پژوهش نیز با توجه به راهبردهای اولویت‌دار شناسایی شده، مطلوبیت هریک از راه‌حل‌های ارائه شده، بر اساس نظر متخصصان و کارشناسان مرتبط در این موضوع، بررسی شد که نتایج در جدول ۶ ارائه شده‌است. مطابق نتایج ارائه شده در همین جدول، راهبرد سوم، یعنی استفاده از ظرفیت نهادها و هیئات مذهبی در جهت تشویق مردم به مشارکت در طرح-های بازآفرینی، با امتیاز نهایی ۲۱، جایگاه رفیع‌تری نسبت به سایر راهبردها کسب نموده‌است.

همان‌طور که نتایج ارائه شده در جدول نشان می-دهد، اولویت استراتژی‌های به دست آمده نوآوری اجتماعی برای بازآفرینی بافت‌ها، با توجه به مجموع نمره‌های جذابیت به ترتیب زیر می‌باشد:

۱- بهره‌گیری از ظرفیت مطالبه‌گری مردم و نقش‌دهی به آنان در تصمیم‌سازی برای بازآفرینی محل سکونت؛

۲- ایجاد تشکل‌های مردمی و غیردولتی و افزایش سرمایه اجتماعی و همبستگی درون بافت؛

۳- آموزش مدیران جهت نقش‌دهی به مردم و بهره‌گیری از ظرفیت آنان در راستای فعال‌سازی ظرفیت‌های گردشگری، فرهنگی، هنری و ادبی و

۴- استفاده از ظرفیت نهادها و هیئات مذهبی در جهت تشویق مردم به مشارکت در طرح‌های بازآفرینی.

در روش QSPM با در نظر گرفتن نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدها، اولویت‌بندی راهبردها صورت گرفت. اما چون روش ACCEPT، بدون در نظر گرفتن شرایط محیطی و وضع موجود سازمانی و از دید بیرونی با در نظر گرفتن پارامترهایی همچون

جدول ۶. مطلوبیت راهبردهای نوآوری اجتماعی در بازآفرینی بافت‌های ناهمگون نیشابور با استفاده از روش ACCEPT

عناوین راهبردها	قابلیت فراهم‌آوری	هزینه‌سازی	عوارض جانبی	اثربخشی	مقبولیت	زمان‌بری	امتیاز نهایی
۱- آموزش مدیران جهت نقش‌دهی به مردم و بهره‌گیری از ظرفیت آنان در راستای فعال‌سازی ظرفیت‌های گردشگری، فرهنگی، هنری و ادبی	۴	۴	۳	۲	۲	۳	۱۸
۲- بهره‌گیری از ظرفیت مطالبه‌گری مردم و نقش‌دهی به آنان در تصمیم‌سازی برای بازآفرینی محل سکونت	۳	۴	۴	۳	۳	۲	۱۹

۲۱	۳	۳	۳	۴	۴	۴	۳- استفاده از ظرفیت نهادها و هیات مذهبی در جهت تشویق مردم به مشارکت در طرح‌های بازآفرینی
۲۰	۳	۴	۳	۳	۴	۳	۴- ایجاد تشکل‌های مردمی و غیردولتی و افزایش سرمایه اجتماعی و همبستگی درون بافت

ظرفیت نهادها و هیئات مذهبی در جهت تشویق مردم به مشارکت در طرح‌های بازآفرینی، «ایجاد تشکل‌های مردمی و غیردولتی و افزایش سرمایه اجتماعی و همبستگی درون بافت»، «بهره‌گیری از ظرفیت مطالبه‌گری مردم و نقش‌دهی به آنان در تصمیم‌سازی برای بازآفرینی محل سکونت» و «آموزش مدیران جهت نقش‌دهی به مردم و بهره‌گیری از ظرفیت آنان در راستای فعال‌سازی قابلیت‌های گردشگری، فرهنگی، هنری و ادبی» می‌باشند. در حقیقت، یافته‌های این بررسی همانند سایر تحقیقات صورت گرفته در این حوزه، توجه و تاکید بر شیوه‌های نوین را ضروری قلمداد می‌کند. به عنوان مثال، در این بررسی تاکید بر حضور عملکردهای جدید در محدوده بافت ناکارآمد قرار گرفته و روش‌های قدیمی برای مقابله با مسائلی که جدیداً مطرح شده را بحران‌آفرین نشان داد. این یافته در کارهای نستیکو و همکاران (۲۰۲۰)، مدنظر بوده و به عقیده این گروه، سیاست‌های کاربری زمین شهری، یکی از عوامل اصلی و مهم دستیابی به اهداف توسعه پایدار تلقی می‌شود (Nestico et al, 2020). این در حالی است که در طرح‌های بازآفرینی در ایران، به این نکته توجه چندانی نشده است (صابری فر، ۱۴۰۲). یکی از یافته‌های این بررسی آن بود که برای رسیدن به بازآفرینی شهری موفق، پیگیری طرح‌هایی که به تحولات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی منجر می‌شود، ضرورت دارد. این یافته با کارهای رابرتس^۱ و سایکس^۲ (۲۰۰۰) هماهنگ می‌باشد. این گروه بازآفرینی شهری را فرایندی

چنان‌که قبل از این بیان شد، در این پژوهش، ویژگی‌های نوآوری اجتماعی و نقش آن در بازآفرینی شهری مورد مطالعه قرار گرفت. به منظور استخراج راهبردهای نوآوری اجتماعی برای بازآفرینی بافت‌های ناهمگون نیشابور، وضعیت موجود بافت‌های ناهمگون تجزیه و تحلیل شده و براساس مدل SWOT و با استفاده از نظرات خبرگان و کارشناسان این حوزه، نقاط ضعف و قوت و فرصت‌ها و تهدیدهای موجود شناسایی و تعیین گردید و سپس بر اساس نتایج به دست آمده از این مرحله، نسبت به ارائه راهبردهای نوآوری اجتماعی جهت بازآفرینی بافت‌های مورد اشاره، اقدام گردید. همچنین با توجه به شناخت وضعیت موجود، نسبت به ارائه ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی اقدام شد و راهبردهای اولویت‌دار نوآوری اجتماعی مشخص گردید. علاوه بر این، برای آن‌که راهبردها مورد بررسی دقیق‌تر شده و مطلوبیت آنها مورد سنجش قرارگیرد، از روش ACCEPT برای امتیازدهی آنها بهره‌برداری شد و در نهایت، راهبردهای اولویت‌دار نهایی، مشخص گردید. نتایج نشان داد که وضعیت موجود بافت‌های ناهمگون نیشابور در موقعیت محافظه‌کارانه قرار دارد که می‌توان آن را در قالب رویکرد نوآوری اجتماعی به مرحله اجرا درآورد. در این میان، براساس تحلیل‌های انجام شده، ۴ راهبرد، امکان استفاده بیشتری نسبت به سایرین داشته و از اولویت بالاتری برخوردارند. بر اساس امتیازدهی مطلوبیت، راهبردهای نوآوری اجتماعی برای بازآفرینی شهری نیشابور به ترتیب اولویت، شامل «استفاده از

^۲. Sykes

^۱. Roberts

۵ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

بازآفرینی شهری و ارتقای کیفیت زندگی شهروندان در گرو تعریف مجموعه‌ای هماهنگ و پیوسته از برنامه‌ها، اقدامات دقیق و هم‌افزا، در مقیاس شهری و محله‌ای می‌باشد. اما بررسی طرح‌های اجرا شده تحت عنوان بازآفرینی شهری در ایران، نشان می‌دهد که تاکید این گونه طرح‌ها، عمدتاً بر ابعاد کالبدی و دخالت مهندسان و معماران بوده‌است. شاید به همین دلیل است که مشارکت مردم در این طرح‌ها در سطح قابل قبولی قرار ندارد. به طوری که در این مطالعه مشخص گردید، بازآفرینی شهری بدون مداخله دولت و سرمایه بخش خصوصی غیرممکن می‌نماید. اما این مداخله و حضور نایستی مشارکت و تصمیم‌سازی مردم را نادیده گرفته و تمامی منافع را به سوی سرمایه‌گذاران سرازیر نماید. تاکنون تصور بر این بوده‌است که حضور سرمایه‌گذاران بدون تامین سود حداکثری غیرممکن بوده و همین عامل نیز مردم را به حاشیه رانده‌است. اما نتایج بررسی حاضر نشان داد که اگر نوآوری اجتماعی مدنظر باشد، به کاربرد شبکه‌ها، روابط اجتماعی، همکاری، انسجام اجتماعی، ارضای نیازهای انسانی، بهبود کیفیت زندگی، توانمندسازی، پایداری و مقیاس-پذیری توجه شود، ضمن آن که سود سرمایه‌گذاران را در حد معقول تامین می‌کند، ساکنین را به حضور و مشارکت حداکثری ترغیب خواهد کرد.

اصولاً نوآوری اجتماعی، فرایند بازآفرینی را به شکلی هدایت و ممکن می‌سازد که تمام ذینفعان، در حد مسئولیت خود در این طرح حضور داشته و به همان میزان نیز از منافع حاصل از اجرا آن، بهره‌مند گردند. در واقع، نوآوری اجتماعی ضمن بسترسازی مناسب برای حضور در منطقه مورد مداخله، شیوه‌هایی را به کار می‌گیرد که زمینه‌های لازم برای ایجاد اعتماد فراهم آید. علاوه بر آن، همه ذینفعان شناسایی شده، جایگاه و مسئولیت آنها نیز

تعریف می‌کنند که هدف آن حل مشکلات شهری به کمک تغییرات پایدار اقتصادی، فیزیکی، اجتماعی و محیطی است. شرایطی که به اعتقاد کولانتونیو^۱ و دیکسون^۲ (۲۰۱۱)، تنها در سایه تنوع اقتصادی، حضور افراد واجد شرایط، پیوندها و ارتباطات مناسب، ارتقای کیفیت مکان و ظرفیت استراتژیک ممکن بوده و این فرایند تنها در قالب تصمیم‌گیری‌های مشارکتی، فرآیندهای سیاسی و رهبری امکان تحقق پیدا می‌کند. به طور کلی، تلاش اصلی این بررسی بر آن بود که نوآوری اجتماعی را در سه سطح بافت و زمینه؛ فرایند و پیامد مورد پیگیری قرار دهد. بر این اساس، بافت و زمینه در این معنا به حل مشکلات اجتماعی؛ عدم قطعیت و حضور همه جانبه اشاره داشته و در قالب فرایندهایی همچون هم‌عرضی؛ شبکه‌سازی؛ حاکمیت جمعی؛ رویکرد سیستمی؛ فرآیندهای نوآورانه و مشارکتی مورد پیگیری قرار گرفته و در نهایت پیامدهای مشخصی چون اصل‌سازی، تحولات ناملموس، امکان بهره‌مندی از تجارب سایر مناطق، قابلیت انتقال تجربیات به دیگر شهرها و نواحی مشابه، تکرارپذیری، منصفانگی و تحقق عدلت، بهبود کیفیت زندگی، پایداری، بالندی سیاست‌های عمومی، کارآمدی، خلق ارزش افزوده، ایجاد تغییرات مثبت، ویژگی نوآورانگی برای زمینه‌های خاص، ویژگی تحول‌آفرینی، حل مشکلات اجتماعی و تغییر در رویه‌های نامطلوب را در پی خواهد آورد. این یافته‌ها در کارهای فیگوریدو^۳ و همکاران (۲۰۲۲)، پریم^۴ و همکاران (۲۰۱۷)، سانتوس دلگادو^۵ (۲۰۱۶) و مندز^۶ (۲۰۱۳)، به نوع دیگری تکرار شده‌است. بر این اساس، می‌توان ادعا کرد که مدیران و متولیان شهری، جامعه، شرکت‌ها و سازمان‌های مختلف، می‌توانند با استفاده از ظرفیت‌های مردمی و نوآوری اجتماعی، رویکردهای کم هزینه‌تر و موثرتری را در بازآفرینی، مورد استفاده قرار دهند که تاکنون، چندان مورد توجه قرار نگرفته است.

4. Prim

5. Santos Delgado

6. Mendes

1. Colantonio

2. Dixon

3. Figueiredo

جوامع محلی، عملیاتی می‌گردد. ابزارسازی در نوآوری اجتماعی با هدف ایجاد ابزارهای مالی و حقوقی صورت می‌گیرد. از این طریق، تقویت و تسهیل جریان بازآفرینی شهری با شناسایی موانع و ارائه راه-حل‌های ویژه به خصوص تعریف و اصلاح آئین‌نامه-ها، قوانین و دستورالعمل‌های لازم، ارائه بسته‌های تشویقی، معافیت‌ها و تسهیلات، ممکن می‌شود. در بعد ظرفیت‌سازی، ایجاد فرصت‌های آموزش برای مردم به منظور ارتقای آگاهی، دانش و توسعه مهارت‌های آنها در جهت بهبود همه‌جانبه کیفیت زندگی این گروه، مدنظر می‌باشد.

نوآوری اجتماعی به نهادینه‌سازی، شبکه‌سازی و جریان سازی نیز نگاه ویژه‌ای دارد. در این سطح، نهادینه‌سازی با هدف پایدارسازی برنامه‌ها و اقدامات به صورت هم‌افزا و یکپارچه مدنظر بوده و از طریق مستندسازی و ایجاد پایگاه داده؛ ارزیابی و پایش همه‌جانبه اقدامات و برنامه‌ها؛ بروزرسانی و مدیریت دانش؛ اصلاح فرایندها و ساختارهای مدیریت و برنامه‌ریزی صورت می‌گیرد. در شبکه‌سازی، هدف ایجاد هم‌افزایی و پرهیز از موازی کاری است. به این منظور بر ایجاد گروه‌ها و شبکه‌های همیاری؛ فراهم آوردن ساز و کارهای نهادی و حقوقی برای همکاری افقی و عمومی و به‌کاربردن طیف متنوعی از ابزارهای مشارکت‌جویی میان تمامی کنشگران، تاکید می‌شود. در مبحث جریان‌سازی، هدف ایجاد مطالبه و جریانی عمومی و فراگیر در میان شهروندان است و این کار از طریق ترویج و اطلاع‌رسانی در سطوح مختلف کنشگران؛ مدیریت و حمایت از برنامه‌های فرهنگی، نشست‌ها و همایش‌های تخصصی؛ برگزاری دوره‌های آموزشی و در نهایت تولید مستندات و منابع کاربردی، انجام می‌شود.

مشخص خواهد شد. این شرایط سازماندهی مرکز توسعه محله و نحوه جلب مشارکت دیفنغان و عاملان اثرگذار در سطوح بالاتر را ممکن می‌سازد. روندی که در نهایت به راه اندازه نهاد توسعه محله منتهی شده و تدوین سند مشارکتی بازآفرینی را ممکن خواهد ساخت. در حقیقت، چون دخالت همه مردم در روند تصمیم‌سازی نه ممکن و نه لازم به نظر می‌رسد، ابتدا نمایندگانی توسط مردم معرفی شده و این گروه در مرکز توسعه محل گرد هم آمده و تصمیم‌های اساسی اولیه را اتخاذ می‌کنند. در نهایت، این گروه در مجمع بالاتری تحت عنوان نهاد توسعه محله با نمایندگان بخش دولتی و خصوصی که سیاست‌گذاری و تسهیلگری را انجام می‌دهند، حضور پیدا کرده و تصمیمات اجرایی را اتخاذ خواهند. در واقع، یافته اساس این پژوهش آن بود که نشان داد چطور می‌توان این فرایند را از مردم تا نهاد سیاست‌گذاری و تسهیلگری به شکل دقیق و معقولانه‌ای ترسیم و اجرا نمود. همانطور که بیان شد، اولین گام حضور در بافت می‌باشد که از طریق مراسم و هیئات مذهبی ممکن خواهد بود و همین امر، سایر مراحل را تسهیل و ممکن می‌کند.

البته ورود تشکلهای شکل گرفته توسط مردم در روند بازآفرینی، توسعه توانمندی‌های اجتماعی و اقتصادی را ممکن می‌سازد. در این فرایند، قدرت و توانایی اعضای اجتماع برای کنترل و هدایت زندگی-شان افزایش می‌یابد. به بیان دقیق‌تر، نهادسازی، ظرفیت‌سازی و ابزارسازی افراد و گروه‌ها به منظور شکل‌گیری ظرفیت‌های لازم برای مشارکت فعال در جهت تحقق اهداف اقتصادی و اجتماعی انجام می‌شود. در نهادسازی، راه‌اندازی نهادهای اجتماعی و مدنی در محله به منظور توسعه جوامع محلی، جلب مشارکت واقعی مردم و ارتقای سهم و نقش اعضای

منابع

- Alexis, C., Chris, B., & Edmund, G. (2008). Using a GIS-based network analysis to determine urban green space accessibility for different ethnic and religious groups. *Landsc. Urban Plan*, 86, 103-114.
- Alpopi, C., & Manole, C. (2013). Integrated Urban Regeneration-Solution for Cities Revitalize. *Procedia Economics and Finance*, 6, 178-185.
- Amirfakhrian, M., & Mobini, H. (2017). Analysis of the effects of physical interventions of urban reconstruction on social sustainability, the case study: the reconstruction plan of Majd residential commercial project in Mashhad. *Scientific Quarterly of Urban Ecology Research*, 9(18), 87-104. (In Persian)
- Andalib, A., Ashkan, B., & Rasouli, L. (2012). Comparison and comparison of reconstruction of the worn-out textures of Khayam Shahr block of Tehran and Liverpool project. *Amish Environment*, 6(23), 79-104. (In Persian)
- Bhavand Mehraz Consulting Engineers (2016). empowerment and organizing plan of informal settlements in Neishabur city. General Department of Road and Urban Development of Khorasan Razavi Province. (In Persian)
- Bignetti, L. (2011). As inovações sociais: uma incursão por ideias, tendências e focos de pesquisa. *Ciências Sociais Unisinos*, 47(1), 3-14.
- Biranvand, M., & Jahanbakhsh, H. (2022). Increasing the livability of dilapidated urban tissues through the application of ecological interventionist strategic programs, case study: Khoramabad city. *Scientific Quarterly of Urban Ecology Research*, 13(3), 1-22. (In Persian)
- Borges, M., Delgado AS., Costa, LA., De Aguiar, R., Dandolini, G., & Souza, J. (2015). Inovação social: uma gênese a partir da visão sistêmica e teoria da ação comunicativa de Habermas. Fourth International Conference on Integration of Design, Engineering and Management for innovation - IDEMI 2015. *Anais. Florianópolis*. 1-13.
- Carter, A., & Roberts, P. (2000). *Strategy and Partnership in Urban Regeneration, Urban Regeneration*. SAGE Publication, London.
- Chen, Y., Song, Y., Bowker, S., & Hamilton, A. (2012). The suregen workbench: A web-based collaborative regeneration tool. *International Journal of E-Planning Research*, 1(2), 44-64.
- Christelle, B., & Damidavičiūtė, A. (2016). Urban Regeneration in Rio de Janeiro Favelas during the Olympic games of 2016. Master Thesis in Development & International Relations, Supervisor:

- Malayna Raftopoulos. Oxford: University of Oxford.
- Colantonio, A., & Dixon, T. (2011). *Urban Regeneration and Social Sustainability: Best Practice from European Cities*. New York: John Wiley & Sons.
- Faludi, A. (1973). *planning theory*. Oxford: Pergamon.
- Figueiredo, Y., Aparecida Prim, M., & Aparecida Dandolini, G. (2022). Urban regeneration in the light of social innovation: A systematic integrative literature review. *Land Use Policy*, 113, 105873.
- Flamaki, M. M. (2001). *Reconstruction Builder and Historical Cities*. Tehran: University of Tehran. (In Persian)
- Fonseca, W., Oliveira, A.M., Vogado, G., Sousa, G., Sousa, T., Sousa Júnior, S., & Luz, C. (2015). Causes and consequences of the rural exodus in brazilian northeast. *Nucleus* 12 (1), 233-240.
- Goyer, R. (2019). *Innovate or fode Away*. Retrived 2022 Dec, 25. from <http://www.flyingway.com>.
- Healey, P. (1997). *Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies*. London, England: Macmillan Press Ltd.
- Hooks, G. (1983). Correlations of Adoption Behaviors: The Case of Farm Technologies. *Rural Soc*, 48, 308-323.
- Jacobs, J. (2012). *Death and life in the big cities of America*. Platonic and Persian translation, Tehran: University of Tehran. (In Persian)
- Johari, A., Pourjafar, M., & Masnavi, M. (2012). An analysis about the revitalization of urban centers. *Haft Shahr Quarterly*, 11(44), 23-35. (In Persian)
- Karimi, Y. (2000). *Attitude and attitude change*. Tehran: Publishing House, Ed. (In Persian)
- Kaza, N., & Cooper, M. (2012). *Challenges of urban infill, program American planning association*. New York: sustainable cities institute.
- Kimhi, S. (2016). Levels of resilience: Associations among individual, community, and national resilience. *Journal of health psychology*, 21(2), 164-170.
- La Rosa, D. (2017). Assessing spatial benefits of urban regeneration programs in a highly vulnerable urban context: A case study in Catania. *Landscape and Urban Planning*, 157, 180-192.
- Mendes, L. (2013). Public policies on urban rehabilitation and their effects on gentrification in Lisbon, AGIR. *Revista Interdisciplinar de Ciências Sociais e Humanas*, 1(5), 200-218.
- Ministry of Roads and City Planning. (2014). *Comprehensive framework of urban regeneration*. Tehran: Ministry of Roads and City Planning.

- Moore, G. (2015). Crossing the chasm. Retrieved 2019, Oct 12. from <http://www.amazon.com/Crossing-Chasm-Marketing-High-Tech-Mainstream/dp/0887307175>.
- Moulaert, F., Martinelli, F., González, S., & Swyngedouw, E. (2007). Introduction: Social Innovation and Governance in European Cities: Urban Development Between Path Dependency and Radical Innovation. *European Urban and Regional Studies*, 14(3), 195-209.
- Mulgan, G., Tucker, S., Ali, R., & Sanders, B. (2007). *Social Innovation: What it is, why it matters and how it can be accelerated*. Oxford: Skoll Centre for Social Entrepreneurship.
- Murray, R., Caulier-Grice, J., & Mulgan, G. (2010). *The Open Book of Social Innovation*. London: Young Foundation.
- Nestico, A., Elia, C., & Naddeo, V. (2020). Sustainability of urban regeneration projects: novel selection model based on analytic network process and zero-one goal programming. *Land Use Policy*, 99, 83-104.
- Phills J., Deiglmeier, K., & Miller, D. (2008). Rediscovering Social Innovation. *Stanford Social Innovation Review*, 6, 34.
- Pourahmad, A., Habibi, K., & Keshavarz, M. (2009). The evolution of the concept of urban regeneration as a new approach in worn-out urban contexts. *Iranian-Islamic City Quarterly*, 1(1), 73-92. (In Persian)
- Prim, M.A., Aguiar, R., Dandolini, G. (2017). Banco de Palmas: um caminho para o Empoderamento Comunitário através da Inovação Social. *Produção em Foco*, 7, 1-12.
- Queirós, M. (2010). Integrated urban revitalization in Montreal: lessons from local development initiatives, *Finisterra*, XLV, 89, 47-77.
- Poorahmad, A., Habibi, K., Keshavarz, M. (2010). The evolution of the concept of urban regeneration as a new approach in worn-out urban contexts. *Iranian-Islamic City*, 1(1), 92-73. (In Persian)
- Roberts, P., & Sykes, H. (2000). *Urban Regeneration*. SAGE Publication, London.
- Saberifar, R. (2011). Investigating the influencing factors on the membership and participation of villagers in rural cooperative companies, a case study of Razavi Khorasan province. *Geography and urban-regional studies*, 8(4). 65-76. (In Persian)
- Saberifar, R., Falsoleiman, M., & Qaisari, S. (2012). Sustainable Local Development and attract maximum participation of people based on international experience carbon sequestration, *Geography and Development*, Number 28.
- Saberifar, R., Kamel, A., & Khalilinia, A. (2018). Taking advantage of strategic planning for revitalizing worn-

- out urban tissues (the case study of Birjand city. *Geography and Environmental Studies*, 8(29), 35-46. (In Persian)
- Sabrifar, R. (2022). Investigating the influencing factors on people's participation in the regeneration of dilapidated urban tissues, research case: Mashhad city. *Scientific Quarterly of Urban Ecology Research*, 13(3), 114-97. (In Persian)
- Sabrifar, R. (2023). Determining priority areas for regeneration in inefficient urban contexts based on the theory of innovation acceptance (case study: Torbat Heydarieh city). *Human settlement planning studies*, 18(4). (In Persian)
- Santos Delgado, A. (2016). Framework para caracterizar la innovacion ´ social sobre sus procesos (Tese de doutorado). Centro Tecnológico, ´ Programa de Pos-Graduaç ´ ao ~ em Engenharia e Gest~ ao do Conhecimento. Universidade Federal de Santa Catarina, Florianopolis, Brasil.
- Tahani, A., Dehmarde Pahlan, M., Rezaei R., & Tahani, H. (2018). Strategic development planning of worn-out urban fabric with emphasis on public participation (case example: worn-out fabric of Reza city). *Restoration and Architecture of Iran*, 4(17), 53-62. (In Persian)
- Tanrikul, A., & Hoskara, S. (2019). A New Framework for the Regeneration Process of Mediterranean Historic City Centres. *Sustainability*, 11(16), 44-83.
- Torill, N., & Abdelillah, H. (2019). The Transformative Power of Social Innovation in Urban Planning and Local Development, *Urban Planning*, 4(1), 1-6.
- Yousefi, A., & Nabavi, E. (2012). The worn-out urban fabric and its social dimensions, the first conference on geography. Urban planning and sustainable development, Tehran. (In Persian)
- Zemanati, A., & Mahdavi, A. (2015). Revitalization of urban identity in the dilapidated context of Kerman Citadel neighborhood with a collaborative approach. National Conference on Tourism Culture and Urban Identity, Kerman University, Kerman. (In Persian)